

Buda-Pest, október 26-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer hasábsott petti sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többeszeri igtatásnál sak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécsben: Ooppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, külön minden igtatás után 30 kr.

ezt például amaz adat, hogy Pest homokbányáért, melyért eddig 18,700 frtnyi évi bérletet fizettek, most csak 5910 frtot kínálnak. Az óriás sugárton is lassan folyt egész évben az építkezés, s az előre kiszabott munkának alig harmadát teljesítették. A belső körúton vagy 150 ölet végeztek el, csak a Károly-kaszárnya alsó részei, a helyett, hogy — mint tervezve volt — a muzoum elkészültek volna. A Dunaszabályozás hasonlóan csöndesen folyt, sőt a partépítés egész nyáron szünetelt, s csak most kezdtek hozzá fogyatékos erővel. A magán építkezések száma is egyszerre leolvadt. Pedig a környékbeli falvakból ezer meg ezer család talált itt keresetet, s ezek most munkanélküliség és roz termés által sújtva, aggódva néznek a közelebbi napok elé. Munkást, és pedig olcsón, legkönnyebb most kapni. Vannak esetek, hogy 60 kr-ra is lelicitálják a napzámot. Egyedül a margitszigeti hidat, amely eléggé dolgoznak, s mint mondják, a hidat előbb megnyithatják, mint tervezték. De itt próbált, sőt nagyon edzett munkások kellene (míután vizalatti hombarok sűrített levegőjében is kell dolgozni) s ezek legtöbbje francia. Ily körülmények közt a kormány a tél folytán is nagyobb mérvű munkálatok megkezdését látja szükségesnek, hogy az inség és szorultság enyhíthessék. A tervezett közmunkákat két csoportba osztotta: egyik télre jut, másik tavaszra. Amazok már november első napjain megkezdődnek. Így a nemzeti színház tulajdonát képező bérházat (a kerepesi-ut sarkán) novemberben lebontják, hogy díszes palotát emeljenek oda, mely akkép lesz építve, hogy a nemzeti színházzal ugyanegy sarokvonalat képezend, a színház új kapuzatot nyervén, impozáns homlokzattal, melynek csúspontja a sarkoknál egy díszes toronyban fog kiemelkedni. A tervet Skalnitzky építész készítette. Epen ez építkezések tövében, a régi botanikus kertben (hol a vegytani intézet van,) hozzá fognak az orvosegyetemi épületekhez az országút felől is. A nagy telek négy sarkán, pavillonszerű épületek lesznek ezek, s az öt-paciosirta-utca felől a nyár alatt megkezdtek már a munkákat. A jogtudományi egyetem kiépítését, az egyetemi könyvtár ódon-styliben készülő palotáját a télen is folytatják. Valószínűleg megkezdik az operaház földmunkálatait is. Ez azonban már a második csoportba tartozik, s építéséhez tavasszal fognak, valamint a budai királyi lak kertjének kiépítéséhez. Ennél a Dunaparttra szolgáló ház-sort (a Szechenyi és Debreczen nevű szállodák közt) egészen lerombolják a helyükbe nagyszerű bazárt emelnek, mely mögött a park terráson fog nyugodni, tornyos pavillonok által szegélyezve a bazár fölött. A közmunkatanács egyszersmind nagymérvű utcaburkolási és kövezési munkálatokhoz fog. Így a sugárutat amerikai rendszer szerint fával burkolják, a járdát pedig aszfalttal. A fürdő-utcán ugyane munkálat már megkezdődött. A főváros utcáira a terv az, hogy a belváros és Lipótváros nagyrésze aszfalttal burkoltassék, s ennek végrehajtására 3—4 év van kitűzve. Elősoroltuk itt nagyjából a folyamatban levő és tervezett közmunkákat, melyekhez sorolnunk kell még a kerepesi-ut boulevard munkálatát, mit Pest városa készített, s a télen be lesz fejezve. De meg kell még említenünk a népszínházat is, melyet a Rókus-kórház mögött, a bodzafa-és sertéskereskedő-utca egybeszögleténél, a szintén munka alatt levő körút gócpontján, a tavasszal mindenesetre megkezdendek. Az idén a következő nevezetesebb épületeket végezték be, vagy részben közel állnak a befejezéshez: vámpalota, a posta és távirtda palotája, a krisztinavárosi katonai kórház; a sugárton: négy nyári lak s egy nagy csoport lakház; az új város háza, az erzsébeti kórház; a magányos építkezések közül: a Haas-féle palota, az első hazai takarékpénztár palotája a „kétpisztoly” helyén, stb.

*(A király) e hó 15-én este Gödöllőről visszaza utazott Bécsbe, hogy ott a német császárt fogadják, ki okt. 17-től 23-ig időz az osztrák fővárosban.

*(Vilmos német császár) bécsi fogadtatására ugyanazon ünnepélyességeket vették föl a programba, a melyekkel az orosz ezárt fogadták, és Schönbrunnban ugyanazon termeket rendezték be a német császárnak, melyekben az orosz császár szállva volt. Vilmos császár hír szerint okt. 21-ig mulat Bécsben.

*(A Liszt-jubiläum.) Az ünnepélyt rendező bizottságánál eddig 1190 frt, 11 db. arany és 2 tallér gyűlt be a Lisztnek nyújtandó emlékjándékra. A bizottság egyszersmind érmetek is készített, melynek egyik felén Liszt mellképe lesz ily körirattal: „Liszt Ferencz ötvenéves művészi működésének emlékére. 1873.” A másik oldalon pedig Vörösmartynak Liszthez írt ódájából van 6 sor. („Zengi nekünk dalt, hogy mely sirjainkban,“ stb.) Egy érem, melyet Lisztnek adnak, aranyból készül, 60 db. pedig ezüstből, a többiek bronzból. Aláírásíveket is fognak kibocsátani azok számára, kik érmet akarnak birni. Az ezüst érem ára 5 frt, a bronzé 1 frt 50 kr.

*(Ipolyi Arnold) besztercebányai püspök Augsburgban egy árverésre került képtárból az ó-német festészet néhány jelesének (Zeitbloom, Scheuffelin) műveit megvásárolta, az országos képtár számára, hol e műszerető főpap ajándékai-ból már egy külön terem van berendezve, „Ipolyi-terem” czim alatt.

*(Küüntetett magyar iparosok.) Az olasz király bécsi látogatása alkalmával a kiállítás magyar osztályában több tárgyat szemelt ki megvásárlásra. Ezek közt vannak Hill Jakab pesti szíjgyártónak löszerszámai; továbbá Kirner budapesti udvari fegyvergyárostól egy pár központi tüzelő acélpisztoly, elefántesont agygyal és egy központi tüzelő löfegyver Engel-féle váltócsövekkel.

*(Nagy mennyiségű szőlő) szállítottak az idén Magyarországból külföldre, nevezetesen Német- és Oroszországba. Csupán Vác környékéről, nevezetesen Nagy-Marosról, mintegy 120,000 mázsát vittek el eddig.

*(Az állatkert igazgatósága) tudatja a vidéki közönséggel, hogy a netalán vidékiek által nyert állatok, az utolsó sorsolás napjától, azaz: f. hó 19-től számított 10 nap lefolyásáig a nyerők rendelkezésre készen tartatnak és csakis a f. hó 29-ig el nem vittem esnek vissza az állatkert birtokába. Mindhárom sorsolás eredménye nyomtatott sorsolási jegyzék által fog a t. vidéki közönséggel közölni.

*(Jótékonyág.) Gr. Zichy György 200 frtot adott a fehérmegyei Adony cholera által sújtott szegényei segélyezésére.

† (Haláloságok.) E hó 16-dikán ismét fekete lobogót tűztek ki az Akadémia palotájára. Riedl Seende halt meg, akadémiai tag, s az egyetemen az őszehasonlító nyelvészet tanára. Riedl 1831-ben Besztercebányán született, s mint gymnáziumi tanár kezdte pályáját, melynek egyik kiváló korszaka Prágában folyt le. Mint a szlav nyelvek ismerője az 50-es években a prágai egyetemre hivatott meg, hol a magyar nyelvet tanította s németül magyar grammatikát is írt. 1861-ben Pestre jött, hol az állami gymnáziumban lett tanár. Ez időben egymásután két lapot szerkesztett „Kritikai Lapok” és „Kalauz” czimvel. Majd az egyetem őszehasonlító nyelvészeti tanszékét nyerte el. Nyelvtudósaink egyik legképzettebbje hunyt el benne. — A kolozsvári elemi iskolák igazgatója: Raffay János kegyesrendi szerzetes meghalt 74 éves korában. Derék pap, igazi honfi, valódi emberbarát és egész odaadással működő tanár volt. A negyvenes években a pest-belvárosi elemi iskolánál működött, s a főváros jelenlegi polgárainak nagy része tőle nyerte az első oktatásokat. Kolozsvárt is 20 évig tanított s most nagy részvét közt temették el. — M.-Szigeten pár nap előtt öv. Mörice Péterné, szül. Darvas Anna asszonyt (Mörice Pál országgyűlési képviselő anyját) temették el. — Elhunytak továbbá: Kassay József ügyvéd Alsó-Szécénkben (Nóg-

rádm.) e hó 10-én, 84 éves korában, végelgyöngülésben; Plath János kir. tanácsos s a kassai jogi akadémia nyug. tanára, e hó 6-án Kassán, 81 éves korában, ki a kassai kórházra ezer forintot hagyott.

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 10. „A krakói bardok.” Színmű 4 felv. Irta Rákosi Jenő.
Szombat, okt. 11. „Ördög Robert.” Opera 5 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer.
Vasárnap, okt. 12. „A csókos.” Népszínmű 3 felv. Irta Szilgietti.
Hétfő, okt. 13. „A fertálymágnások.” Vigjáték 4 felv. Irta Berczik Árpád.
Kedd, okt. 14. „A seullai borbély.” Vig opera 2 felv. Zenéjét szorlette Rossini. — (Hauck k. a. föllépte).
Szerda, okt. 15. „Hamlet.” Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Arany J. — (Lendvas Márton föllépte).
Csütörtök, okt. 16. „A trébádour.” Opera 4 felv. Zenéjét szerette Verdi.

Szerkesztői mondanivaló.

— R. I. „Mi erősebb a halálnál?” A költeményalakja, hangja igen jól van eltalálva s valódi hangulatot is költ. Csak az egyes tételek (12—12 soros strófaban) vannak egy kissé hosszúra nyújtva, a bennük levő eszmei tartalomhoz képest. Kívált az első szakasz annyira közbeleből áll, hogy előljáróra mindjárt rossz szájíz csinál. A szép refrain megérdemelné, még egyszer gyökeres revisió alá venni az egész költeményt.

— Borus Vidor talán már próbálhatja szerencsét másol is?

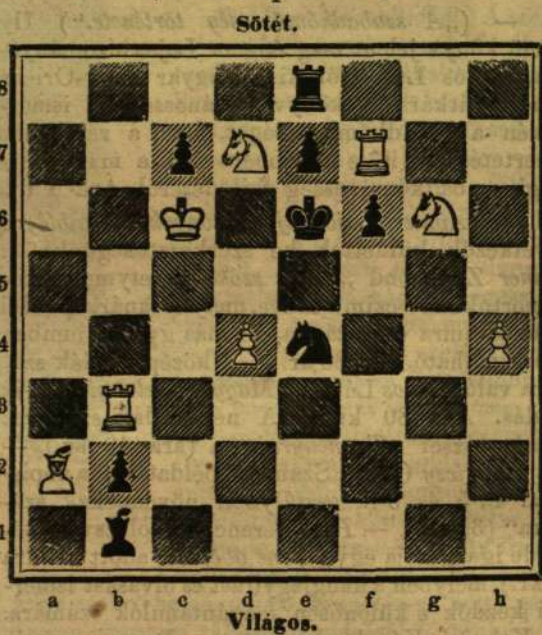
— M. Á. B. Versei valóban gyengék s közölhetőség-ről szó sem lehet.

V. Ö. Egy kevés gyakorlottságra mutatnak s kivált a Visszatérítés címében van egy pár csinosabb strófa. De kevés a tartalom, az eszme! A nélkül pedig, mint Hamlet mondá, csak „szók — szók — szók —”

— * Öszf dal. Ugy tetszik, a hang ismerős. De csak kezdete kap meg; aztán homályos lesz, s végre ellapul. Nem közölhető; de nem lehetetlen, hogy onnan még közölhető is kerüljön.

SAKKJÁTÉK.

724-ik sz. f. J. Elson-tól (Philadelphában.)

Vilgós indul s a negyedik lépésére mattot mond.

A 719-ik számú feladvány megfejtése.

(Lundvall C. K.-től Stockholmban.)
VII. Söt.
1. Vb1-g6 Be6-g6: (a)
2. Hg4-e5 d6-e5:
3. d4-d5 matt.

a) Kc6-d7
2. Vg6-e6+ K tetsz. szer.
3. H vagy V mattot ad.

Helyesen jelették meg: Vessprémben: Fülöp József. — Gelsen: Gleisinger Zeigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A kunhegyesi sakk-kör. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Reclus Elysée (arckép). — A küzedelben. — A hét akol (folyt.). — A levegő viszonya a ruházathoz és a tafajhoz. — Az első furdés (képpel). — Island hóforrása (képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (folyt.). — Utazás a Kaukázusban (vége). — Új rendszerű réttöntözés (képpel). — Egyleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Vilmos német császár.

Európa leghatalmasabb embere kétségkívül elég érdekes alak arra, hogy időnként ismételve is bemutassuk őt olvasóinknak, kivált pedig olyan jelentőségteljes és mindenesetre örvendetes alkalommal, mint a jelenlegi, midőn e hatalmas „seregek ura” Bécs meglátogatván, félig-meddig vagy legalább csak „némileg” a mi vendégünk is volt, a menyiben az osztrák császár, ki őt székhelyén fogadta, egyszersmind a mi királyunk is, és a menyiben fogadásán, részint a tiszteletre rendezett ünnepélyek-nél magyar államférfiak is, mint ilyenek, voltak jelen, a mi egyszersmind igen érdekes körülmény a magas vendéggel szemben, ha meggondoljuk, hogy azon alkalommal, midőn évekket előbb az ősz uralkodó szintén Ausztria vendége volt, a magyar állam és magyar államférfi ilyetén szereplése még csak egy, bár igen élénk álom volt, mely hogy megvalósult, arra nézve most, a tisztelgő magyar miniszterekkel szemben, ha nem mondta is, de gondolhatta ő német felsége, hogy e valóságának ő is — „pars magna fuit”.

Példának okáért s mindenekelőtt, a de-rék öreg ur meglehetősen szerényen és csaknem meglepőleg csöndesen viseli magát Európa leghatalmasb uralkodójának rangjában, az őt erre főlemelő ama nagy diadalok után, melyek — legyünk bármínő véleményben azok eszközei felől, de — minden-esetre jóval határozottabbak és nagyobbak, mint voltak azok, melyek Sebastopol vagy Solferino térein vivatnak.... A katonas-aggastyánt nem szédítették meg e roppant hatalom és dicsőség, olyan szerényen, oly egyszerűen él, mint előbb, a mi szintoly

pápával váltott levele, annak szilárd méltóságjeljes hangja és határozottsága, mely követendő példányul szolgálhat többi magas kollégáinak is, és kétségkívül nem is marad el annak ebbeli jótékony hatása. Valóban jól is cselekedte ő felsége, hogy midőn bécsi utjára határozta el magát, előkeresé iratai közül és nyilvánosság elé bocsátotta a kemény hangu levelet, mert, a mi kivált közvetlen házigazdáját, Bécs városát illeti, ezzel szemben kedvezőbb ajánló-levelet ugyan nem találhatott föl, a mire a népszertü Viktor Emanuel látogatása után épen szük-ség is volt, mert a kedélyes jó bécsieknek itt épen érzékeny oldalukra talált, a kiknek politikai gondolkodásában a nemzeti érzület sokkal kisebb tényezőt képez az ultramontánág irányában való ellenszenvnél.

Végre pedig „Ole Villem” ő felsége, mint őt kedélyesebb német alattvalóinak francia lágyságot szenvedő nyelve nevezé, jó barátunk vagy épen szövetségünk is volna, a mi aztán a legnagyobb nyomatók képezi ítéletünk melegén, s mint ilyen, még a főnnebbi rokonszenven tulajdonok nélkül is üdvöz lenne nálunk; mert újdonsült, vagy ha jobban tetszik, fölmelegített magyar államunknak oly mellőzhetlen szüksége van a békére, hogy még az ördöggel magával is szivesen összelelkezünk és eszokolozunk, ha az nekünk vagy husz éves békét tudna biztosítani.

[Egy szóval konstatáljuk, hogy a jó öreg német „sógor császár” látogatása nemcsak Bécsben, de Budapesten is szivesen üdvözölt, örvendetes esemény.

I. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR.

Életének utóbbi, világra szóló fontosságú része oly általánosan ismert, hogy élnekn tartjuk csupán a megelőző s netalán kevésbé ismert következő adatokat felsorolni.

Első Vilmos császár született 1797. márczius 2-án. Jelen volt az Első Napoleon

HETI NAPTÁR.

Hónapi-és Hetinap	Katholikus és protestans naptár	Görög-orosz naptár	Israeliták naptára	Nap	Hold
				hossza	hossza
19 Vasár	E 20 Alk. Pést.	E 19 Ágnes	7 6 19 Sergius	28 Abiás	206 8 6 24 5 5 179 34 4 3 4 40
20 Hétfő	Vendel pápától	Vendel	8 Pelagia	29	207 7 6 26 5 3 189 52 5 8 4 55
21 Kedd	Orsolya szüz	Vidor	9 Jakab ap.	30 Roschod.	208 7 6 28 5 0 202 13 6 15 5 10
22 Szerd	Mér püsp.	Mér	10 Eulampius	1 Marches.	209 7 6 30 4 59 214 18 7 24 5 23
23 Csüt.	Kapizst. János	Kap. János	11 Fülöp apost.	2	210 7 6 31 4 57 226 24 8 41 5 44
24 Pént.	Ráfael főangy.	Ráfael	12 Probus	3 Abirám	211 7 6 32 4 55 238 56 9 56 6 14
25 Szom	Krizant, Gaud.	Krizian	13 Karpus	4 S. Leble.	212 7 6 34 4 53 261 36 11 6 6 51

Hold változása. ● Ujhold 21-én 11. 3 perczkor déli 12 óra után.

elleni 1813—1814-ik hadjáratokban, tehát, egyebek közt a szövetséges hadaknak első párisi bevonulásuknál is. Nagy kedve volt a katonai pályára, s szilárd lélekkel elhatározta, hogy testét is szilárd keménnyé edzi e pályához. A mint hosszú és késő életpályája mutatja, e szándékát valósította is. Az 1829. év jun. 11-én nőül vette a szász weimari nagyherceg Károly Frigyesnek leányát, Augustus nagyhercegnőt, ki 1811. szept. 30-án született. Testvérbátyja, IV. Frigyes Vilmos lépett a trónra, s ő magas katonai és politikai hivatalokba emelkedett. 1849. nyarán ama hadsereg parancsnokává nevezetett, melynek élén a délnyugoti német forradalmat kellett legyőznie, s ugyan-ezen év őszén Westfália és a rajnai részek katonai kormányzójává lón. Midőn azután 1854-ben tábornagy ranggal az összes gyalogság főparancsnokává nevezetett, ezen újonnan az ő számára föllíttatott hivatalban, inkább mint azelőtt, foglalkozni kezdett a közügyekkel, s miután a közönség tapasztalta, hogy minden szélsőségtől idegenkedik ugyan, de egyébként valóban őszintén törékszik a haza és nemzet javát előmozdítani, egyszerű s természetes modora őt csakhamar népszerűvé tették. Midőn 1857-ben megbetegült bátyja mellett a regességet átvette, az udvari párt feudal-klerikális áramlatának azonnal más, a szabadelvű körök által kedvezően fogadott irányt adott. Az 1861-iki év január 2-án trónra lépett, mint Poroszország királya és erre épen tíz év múlva, 1871-iki újév napján fogadta el Versaillesban a német birodalmi gyűlés követeinek kezéből a hozzá intézett ama fölrót, mely őt a császári koronával megkínálta. Erre következőleg ugyanazon jan.-hó 19-én a császárság ünnepélyesen kikiáltatott.

Őszi gondolat.

Ha van egy virágot,
A melyet szerettek,
Künn azt ne hagyjátok,
A bős elemeknek,
Szívtelen kényére!

Ravasz szellők járnak,
Méreg bolyg a légben,
S dérnek, zúzmarának
Gyílok van kezében,
Halálosan sebzöl!

Ha van egy virágot,
Jól megőrizték!
Híven ápoljátok!
Csak úgy lesz tiétek,
Hálásan virítva.

Ültessétek őt be
Enyhe meleggyba,
S naponként öntözve,
Ha friss légre vágya:
Ti adjátok neki!

Oh csak ne hagyjátok
Oda künn, magára!
Ezer veszély vár ott,
S egy hűs éjszákára
Ugy lehet, már meghal! —

Benedek Aladár.

A hét akol.

(Gömöri népmonda.)

(Vége.)

Nagy erő, nagy fáradás, nagy akarat kellett ahhoz, hogy az ország kiheverje azt a sebet, a mit tatár fegyver rajta ütött. És e kellék megvolt a királyban, mind a három. De hiányzott nála egy kellék, egy semmi, egy kigondolt valami, egy előítélet, a mit csak az ember maga képzel el szükségesnek,

s mely mégis olyan szükség, hogy nélküle erő, fáradás, akarat pozdorjává török, hiányzott az, a mit esereértékének ismert el a világ mindennek, hiányzott a pénz.

Nagyon lassan ment e nélkül az ország újjáteremtése; nem voltak az időben könyörületes szívű bankárkonsortiumok, a mik a tönkrement apának kölcsönt adnak leendő fia majdani jövedelmeire s a jövedő árán teszik a jelent igy-ugy elviselhetővé, ellátva az országot olyan pénzzel, melynek megfizetéséhez több nemzedék szükséges, mert egy földönfutóvá válnék, összerokadna alatta. Ilyen jó szívű, szánakozó manicheusok és saduceusok akkor nem léteztek.

De ha léteztek volna is, nem voltak akkor bölcsek honatyák, a kik zálogba adják az ország folyóvizét és utait, kivágatják a fát gyümölcséért, kiirtatják erdeit tíz év alatt, melyek száz év alatt sem nőnek többet akkorára, rimánkodva fogdossák azt a samaritánust, a ki az ország egyik-másik javadalmáért, jövedelméért vagy jogáért szolgálni hajlandó egy kis Ézsau lencsével.

Pedig hát a római pápának, a német és a bizanti császároknak aligha nem talált volna olyanokra, a kik szívesen rá állnak vala az illetén alkura. Egy kicsike kis törvény abba a nagy törvénykönyvbe, csak akkorka, a melyikbe befér, hogy egyiknek vagy másiknak védnökséget elfogadjja a magyar király maga felett, s lesz pénz, a miből két romba dült birodalmat lehet újra fölépíteni, nem egyet.

De a király ugy gondolkozott, hogy megmenti az országot minden áron, csak egy áron nem: az ország árán. Ezt a többi utat-módot megalátni, az volt a föladat.

A király mély gondolatokba merülve ült dolgozó termében, a mikor a palota udvara felől nagy zaj üt meg fileit. Nemsokára jelenték is okát.

— Uram király, egy paraszt ember akar betörni hozzád, hét szekerével jött ide, minden szekérbe hét ökör van befogva, s ő mind a hetet erővel beakarja hajtani a királyi udvarba.

— Engedjétek bejönni, a király otthon van mindig utolsó alattvalójának is.

Csakhamar beállított egy ifju szálás paraszt legény a földvidéki pásztorok öltözében, széles, csattos tüszővel derekán, hegyi bocskorral a lábán, fejről két oldalt hosszan lógott le két vastag fonadékban a haj, nagy karimájú nehéz kalapját két kezében tartá, mint egy tálát s a kalap közepén ott állott egy görög dinnye nagyságu szép gömbölyű zöldhaju sajt.

A parasztember alázattal közeledett a király elé s három lépésre érve hozzá, térdre ereszkedett s ugy nyújtá át a királynak a sajt-ajándékot, földig hajló hódolattal.

A király elmosolyodott az alattvalói ragaszkodás e sajtásagos nyilatkozata felett s intett a szolgáltnak, hogy a hozott ajándékot vegyék el tőle.

A sajtos ember azonban, a mint a szolgálkat maga felé közeledni látta, hirtelen felugrott térdelő helyzetéből s félkarjával magához szoritva sajtját, oly mozdulatot tett, melytől a csatlósok és apródok meglepetve álltak meg helyükben. Egy se mert felé közelíteni, ő pedig bátor, szilárd hangon így szólott:

— Ezer fáradtsággal, ezer veszély között hoztam ide ezt a sajtot, hogy azt királyom kezébe tegyem s isten a tanum, csak az övébe fogom letenni!

A bátor, merész hang megdöbenté a királyt. Nagyobb figyelemmel kezdte vizsgálni a pásztor embert s mindinkább ugy tetszett neki, hogy ő ezt az embert már látta valahol.

Szemét folytonosan a pásztor arcára függesztvén, lassan közeledett feléje s ki-nyújtá királyi kezét a zsiros sajt után. A pásztor pedig újra térdre ereszkedve tette azt a király kezébe.

De ez abban a pillanatban csaknem el-éjté az ajándékot, akkora rántott az a kezén.

A király még nagyobb csodálkozással állott ottan a nehéz sajtjal kezében s mereven nézett a pásztorra. Aztán letette a sajtot egy asztalra s csendesen a pásztor vállára téve két kezét, magához vont a a bocskoros parasztot a királyi cselédek szeme láttára — homlokon csókolta. Azok nem bírták elképzelni, hogy hát annyira szereti fejedelmi urok a sajtot?

A királynak könybe lábbadt a szeme ez alatt s oda fordulva az ámulva ott állókhöz, mondá:

— Nézzétek, ez a szegény pásztor ember itt az én legnagyobb jótevőm. Háromszor mentette meg a király életét, s most ime, nem azért jött, hogy elvegye méltó jutalmát, hanem hogy segítsen abban a nagy munkában, mely előttünk áll, s hű ne mentette legyen meg hiába. Légy üdvözölve királyi udvarunkban derék Bubek Mátyás, nálánál nincsen szívesebben látott vendégünk, s a mi ajándékot a királynak hoztál, az általa oly jó szívvel fogadtatik, a milyennel te adod. És most lakomára urak! A szegény pásztor nem most vendégeli meg először a magyar királyt.

A király jobb csipőjén ott ragyogott egy drága-köves nyelű kés, azt kivonta hüvelyéből s nagyot kanyarított vele a zöldhéju sajtból.

De ugyanakkor ketté törött a kés pengéje s a kikezdett sajtból jobbra-balra gurult a fényesnél fényesebb aranypénz.

Az egész udvar meglepetve állott e látományra. Az alatt pedig még hat parasztleány szállingózott be az ajtón, az elsőhöz hasonló öltözetben s mindegyik letevő a maga sajtját a király lába elé.

Azok a sajtok mind arannyal voltak bélelve.

A királyi udvar nem tudott hová lenni csodálkozásában. Hol vették e tömördek kincset ezek a pásztorok!

A király arcáról is leolvasta Bubek Mátyás ezt az aggályos kérdést s be nem várva, hogy az szavakba öntessék, — mondá:

— Igaz jószág ez, uram király! Isten adta jó szántából s én isten oltárára tesszem akkor, ha a te kezeidbe teszem, hogy használj föl arra, a mire lelked ösztönöz. Gonosz kezek igaztalan gyűjteménye így lesz jó célra fordítva.

* * *

Hét napig maradt Bubek Mátyás a király vendége. A király nemessé emelte, lovaggá ütötte, testvérül fogadta, nagy ünnepélyeket rendezett a tiszteletére, felöltöztette fényes aranyos pánczélsba s tulajdon kardját csatolta az oldalára és megparancsolá országára nagyjainak, hogy a volt pásztorot ugy tiszteljék, mint csak őt magát.

Heted napra beállított Bubek a királyhoz, újra az ő tiszos bocskoros ruhájában és kérte a királyt, ereszze őt haza.

A király sokáig kérte, maradjon udvaránál, de ő csak visszaváinkozott az ő hegyei közé. Gyökeret eresztett az ő szíve abba a földbe ott. Végre a király sem tartotta már tovább.

— Ha már nem maradhat jó fiam, — mondá — kérj legalább valami kegyet. Velem és az országgal tett jótéteményeidért megérdemled a legnagyobbat is, s én királyi szavamra fogadom, hogy a mit kívánsz, megadom.

— Mit kívánhatnék még, a mit már előre meg ne adtál volna? Ha mégis kérnem szabad valamit, engedj meg, uram király, hogy építhessek — hét aklot.

— Legyen meg a mit kívánsz, de csak azzal a kikötéssel, hogy aklaiddban meglátogathasson a király.

— Aklaim ajtaja minden órán tárva fog állni előtted.

* * *

Bubek Mátyás haza érve, hozzá kezdett az aklok építéséhez. A bojtárból öreg bacsó lett lassanként, míg egy-egy akol elkészült. Lassan folyt a munka, mert azok az aklok különös alakot kezdtek ölteni. Hol egy völgy torkolata, hol két víz összefolyása, hol eget verő sziklatetőt lett kismelve az akol helyül. Ezer meg ezer kömves, ács, kötő és mindenféle mesterember dolgozott azokon esztendőnkig s még alig látszott az akol alakja.

Egyszer aztán készen állt hat akol; de nem olyan ám, a miben a juhok, de a miből az országot őrzik. Ott állott egymás után Szécs, Pelsőcz, Szádvár, Csetnek, Jolsva és Murány vára.

Rabló had, ellenség nem találhatott olyan keskeny utat, melyen e várak között be lehetett volna jönnie, a nélkül, hogy e sásfészek valamelyikéből a honvédelmező vitézek rá nem csaptak volna.

Csak a szoroskői ut volt még megerősítendő. Ezt Bubek Mátyás utójára hagyta. A Somhegy fölé kezdte építtetni a várat, ugyan arra a tetőre, a honnan a Vas Adorján vára elsüllyedt, arra a helyre, melynek gyomrában a töméntelen kincs volt fölhalmozva.

De isten átka feküdt e fölött, mint valami borongó felhő. A mi követ ember feletti fáradtsággal a meredek hegy tetejére vonszoltak s ott fallá raktak nappal, az éjféli-időben egyszerré elsüllyedt a hegybe s a föld összelecsent fölötte. Minden erőlködés a hegy őrégét behányani kárba vészett, annak üres gyomra egyre éhesebb lett. Már pedig Bubek Mátyás nem az ember volt, a ki a fejből egy jó szándékot könnyen ki engedjen veretni, azért folyvást épített nappal, bár jól tudta, hogy ugys kárba vész éjfel.

Pedig nem vészett kárba. Távolabb a völgyben, egy nagy hegyoldalban szelid domb emelkedik. A mi falat egy nap a Somhegyen fölépítették s a mi ott elsüllyedt, — az mind itt ezen a dombon kelt ki a földből; titkos szellemek föld alatt elhordták az emberi munkát s egy szép reggelen készen állt a vár a domb tetején, gyönyörű fejr falai-
val kiralyogva a sötétzöld erdő oldalából. A nép elnevezte Kraszna-Horkának, a mi magyar nyelven annyit jelent, hogy „gyönyörű liget.“

Bubek Mátyás végre belenyugodott az ég ez akaratába s nem erőszakolta többé, hogy hetedik akla a megátkozott Somhegy felett legyen. Megelégedett Kraszna-Horkával s a Somhegyet lassanként benötte az erdő.

Mikor IV. Béla király e vidéken járt „igazságot látni“, a felépített aklokat mind Bubek Mátyásnak adományozta.

A királyi adomány-levelek még most is meg vannak egyik másik régi archivumban.

Bubek Mátyás az egykori bacsó, mint a gömörmegeyi hét vár alapítója, most is él a gömöri, tornai nép ajakán, fia Detrik és Fülöp s a tőlük származó hatalmas *Bebek* család pedig egész a tizenhetedik századig föltűnő nagy szerepet viseltek a magyarok történetében.

Törs Kálnán.

A levegő viszonya a ruházathoz és a talajhoz.

(Vége.)

Valamint ruházatunkon, ép ugy lakásainkon is levegőáram foly folytonosan keresztül, még csak ablakoknál és ajtóknál is. A belépő levegő azonban különféle módon tisztátalanítatik és ilyen-kép ránk nézve hasznavehetlenné válik. E tisztátalanítások részben elkerülhetlenek, mint pl. az ember lélegzése és kipárolgása, nagy részt azonban elkerülhetők. A levegő eme tisztátalanítása az, mely mindenütt e fölkiáltásban tör ki: Szellőztetésre van szükségünk! Szellőztetésünk elgételen! A kinek azonban szemétdomb van szobájában, annál a legjobb szellőztetés sem használ semmit. Azért tehát mielőtt szellőztetésre gondolnánk, a legkrupulózusabb tisztaságra kell törekednünk. Továbbá gondoljuk meg azt is, hogy minden ruhadarab szobánkban a rossz levegőnek forrását és reservoirját képezi, a mennyiben részint rossz levegőt fejleszt és magába sűrít, részint a szabad légmozgást többé-kevésbé meggátolja.

Mások büszke öntudattal mondják házukról: Nekem van ventilációm. Ez igen jó dolog magában véve, azonban az a kérdés, hogy mennyi?

Midőn az 1856. évben a Lariboisière kórházat szellőztetésre rendezték be, egy emberre óránként 20 köbméter (egy méter = 38 hüvelyk) friss levegőt számítottak, s már azt hitték, hogy a tulságba esnek, hogy a légújulat sok költséggel fejéknél 20 köbméterre állapították meg. A tapasztalás azonban megmutatta, hogy a szellőztetés minden tekintetben elégtelen volt. Pettenkofer szerint a felnőttnégynek óránként 60 köbméter levegőre van szüksége. A betegnek házában jelenleg sokkal többet, egész 150 köbmétert kívánunk.

De mily erő eszközli eme óriási légváltozást? Két ok van: a mérséklet különbsége és a szél, melyek ebben közreműködnek; hogy mily mérvben lép föl az egyik vagy a másik, függ természetesen a nyílások nagyságától, az ajtókon és ablakokon levő hasadékoktól stb. Pettenkofer kísérletek alapján azt találta, hogy valamely 54 köbméter tartalmú szobában 19° mérséklet-különbség mellett naponként az összes levegő megújul. A mérséklet különbségének emelkedésével természetesen a légváltozás is gyorsabbá válik; az ajtók és ablakok hasadékaiknak gondos betapsztásával a fentebbi mennyiség egy harmadára szállhat le. Kedvező körülménynek kell tehát tekintenünk, hogy az ajtók és ablakok sohasem zárnak légmentesen. Igen sok, különösen alsóbb osztályu ember szívesen meggátolna minden légvonatot, hogy csak szobáját tovább melegen tartassa és a fűtés költségeit megkímélje; nagy szerencsésükre azonban ez lehetetlen. Tökéletes okunk van tehát örülni, hogy épen a szegénység tanyáin az ablakrámak hiányosak és az ablaktáblák be vannak törve. A meleg hiánya ily lakásokban korántsem oly ártalmas, mint az egészségtelen levegő folytonos belélegzése.

A mérséklet különbségén kívül a kályha is sok tekintetben előmozdíthatja valamely szobában a légújulást, ha a szoba belül fűlik. Az elégséges szükséges levegőt a tűz esetében a szobából meríti, a levegő megrikul oda benn, és kívülről a falon keresztül és a véletlen nyílásokon levegő tödul be és kipótolja az elromlottat. A levegő-mennyiség, mit valamely szobakályha igényel, kedvező körülmények között óránként 90 köbméterre is rughat. Segítsük tehát télen a szegényeket az égető anyagban, ilykép nemcsak meleget adunk nekik, hanem még sokkal többel ajándékozunk meg, t. i. tiszta levegővel!

Két göttingai tudós: Merker és Schulze kísérleteket tettek a szellőztetésre vonatkozólag és arra az eredményre jutottak, hogy kisebb szobáknak kevesebb lakóval jobb levegőjük van, mint nagy termeknek sok lakóval.

Szellőztetés és légvonat sokak előtt egy és ugyanannak tűnik föl. A légvonattól való félelemből sokszor elmulasztjuk a szükséges szellőztetését. Ez utóbbi alatt valamely zárt térben végbemenő légváltozást értünk, melynek sebessége másodpercenként 1/2 métert meg nem halad, s azért mint tökéletes szélcsendet, nem is érezzük. A légvonat ellenben testünknek egyszálalá lehűlése, erősebb légmozgás vagy egyoldalú hőkiugrás következtében (pl. valamely hideg fal mellett, olyformát érezzük, mintha hideg légáram borzogatna). A szabadban a levegő gyakran sokkal mozgékonyabb és még sem panaszkodunk léghuzam miatt. Az egyoldalú lehűlés testünknek meleg-elosztását megzavarja, tévedésbe hozza az

edénymozgató idegeket, melyek most épen ugy működnek, mintha egész testünk lehült volna. Az ilykép előállott érzésnek lökés a vérkeringésben rögtöniségével ártalmassá válik, ép ugy, mint valamely hideg ital.

A levegő és a talaj gyermekkorunktól fogva mint ellentétek tűnnek föl előttünk; a hol a talaj kezdődik, ott a levegő végződik, mely utóbbit megszoktuk ugyszólván semmiesnek tekinteni. Azonban korántsem így áll a dolog; a víz, levegő és föld nem elkülönítve, hanem egymással egygyedve fordulnak elő a talajban is. A talaj, melyen járunk-kelünk, tetemes mélységig tartalmaz levegőt. A talajlevegő önálló részét képezi a nagy légtengernek. Csodálatos, hogy nem kételkedik senki azon, hogy a talaj átbocsátja a vizet, mert ezt érkeinkkel észlelhetjük; hogy azonban a likacsos földfelület levegőt tartalmaz, azt sokkal nehezebben vagyunk képesek fölfogni. A talaj levegője épen ugy mozog, mint a levegő ruházatunkban, lakásainkban, a mozgás azonban oly lassu, hogy tökéletes szélcsendnek tűnik föl előttünk. Valamely talajban tartalmazott levegő-mennyiségét megkapjuk, ha azt abból vízzel kihajtjuk és fokokra osztott csőben fölfogjuk. Így például a malta homokkó oly puha, hogy mint a fát fűrészel fűrészelik és likacsossága oly nagy, hogy 37 százalék levegőt tartalmaz. Ezért az angol hadihajók a malta homokkóvet a víz filtrirosására használják. Ha valamely talaj részben levegővel, részben vízzel van telve, akkor azt nedvesnek mondjuk; ha likacsait a víz egészen betölti, akkor semmi levegő nem találhat át rajta és ily esetben ezt fenékvíznek tulajdonítjuk. S ilykép a likacsos talaj csak a fenékvíz határánál nem szűri át a levegőt. Ha a nedves talaj megfagy, szilárd részeinek felületét jég borítja és köti egygyé, ép ugy mint a homokot lekötő a méz a homokköben. Azonban valamint ez utóbbi, ugy a megfagyott talaj sem vesztie el ama tulajdonát, hogy a levegőt átbocsátja.

Igen világosan kimutatható, hogy a talaj a levegőt átszűri, ha valamely széles üveghengert homokba dugunk és felül is homokot hintünk rá. A két homokréteg között bármely madár igen vidáman és elégedetten éledgel, ámbár csak a földretnen jut hozzá a szükséges levegő. Ha megörbített üvegsötvet három láb hosszúságra, finom homokkal töltünk meg, minden erőfeszítés nélkül elfújhatjuk e rétegen keresztül az égő gyertyát. Következőleg ép ily mozgékony a levegő a talajban is, és pedig részint a szél lökéséi, részint a mérséklet-különbségek következtében. Gyakran föltűnik előttünk ama nagy távolság, melyet sokszor a világító gáz a földben tesz. Oly házakban is, melyeknek nincs gázvilágításuk, sokszor érezzük a gáznak a szagát. A mérsékletek különbsége az, mely a gázt annyire elvezeti, különösen télen. Így Münchenben egy szoba lakója gázkiömlés következtében megbetegedett, ámbár a legközelebbi gázvezető cső messze künn volt az utcán. A mint abba hagyták a szoba fűtését, a gázszag is elmult és a szomszéd fűtött szobába huzódott. Mivel ez hideg télen történt, világosan látható, hogy a fagyos talaj is tökéletesen átbocsátja a levegőt. A levegőnek eme mozgása a talajban sok szerves lényt tetemes mélységig ruház föl életképeséggel; ámbár ezek a legalsóbb fokon állanak és az ásványok és növények közé kékelődnek be, mégis fölbomlásukkal, elrothadásukkal a talaj levegőjét megrohthattják; ezek forrásai a talajlevegőben oly gazdagon foglalt szénsavnak. Pontos kutatások kimutatták, hogy a drezdai talaj több mint kétszerannyi szénsavat tartalmaz, mint a müncheni.

Igen könnyen átlátható, hogy mi is sokban hozzájárulhatunk e talaj levegőjének javításához vagy rosszabbításához, és hogy annak alkotása nagy befolyással van az egészségi állapotra. A tisztátalan szomszéd nemcsak a talaj vizét és a kutat, hanem a talaj levegőjét is megmérgezheti. Törékvé-sünknek főleg arra kell irányulnia, hogy a talajban végbemenő szerves folyamatokat gátot vessünk.

Angolország különféle városai bizonyosságot szolgáltatnak arra nézve, hogy a közegészség tökéletesítésével igen sokra lehet menni; ugyanis némely városokban ez által a halálozás 30-ról 20-ra szállt le 1000-nél.

Házainkban a közegészségi viszonyok rendezéséről még nem is álmodoznak. A marhavész ellen már kezdenek kissé mozogni, de az emberélet — az olcsó, azért kár volna az államnak még csak egy fillért is áldoznia, ama spártai elvet tartva szem előtt: A ki nem arra való, hogy a jég hátán is megéljen, az átköltözökdhetik Ábrahám apának kobelébe!

Kvassay Jenő.

A gőzdaru.

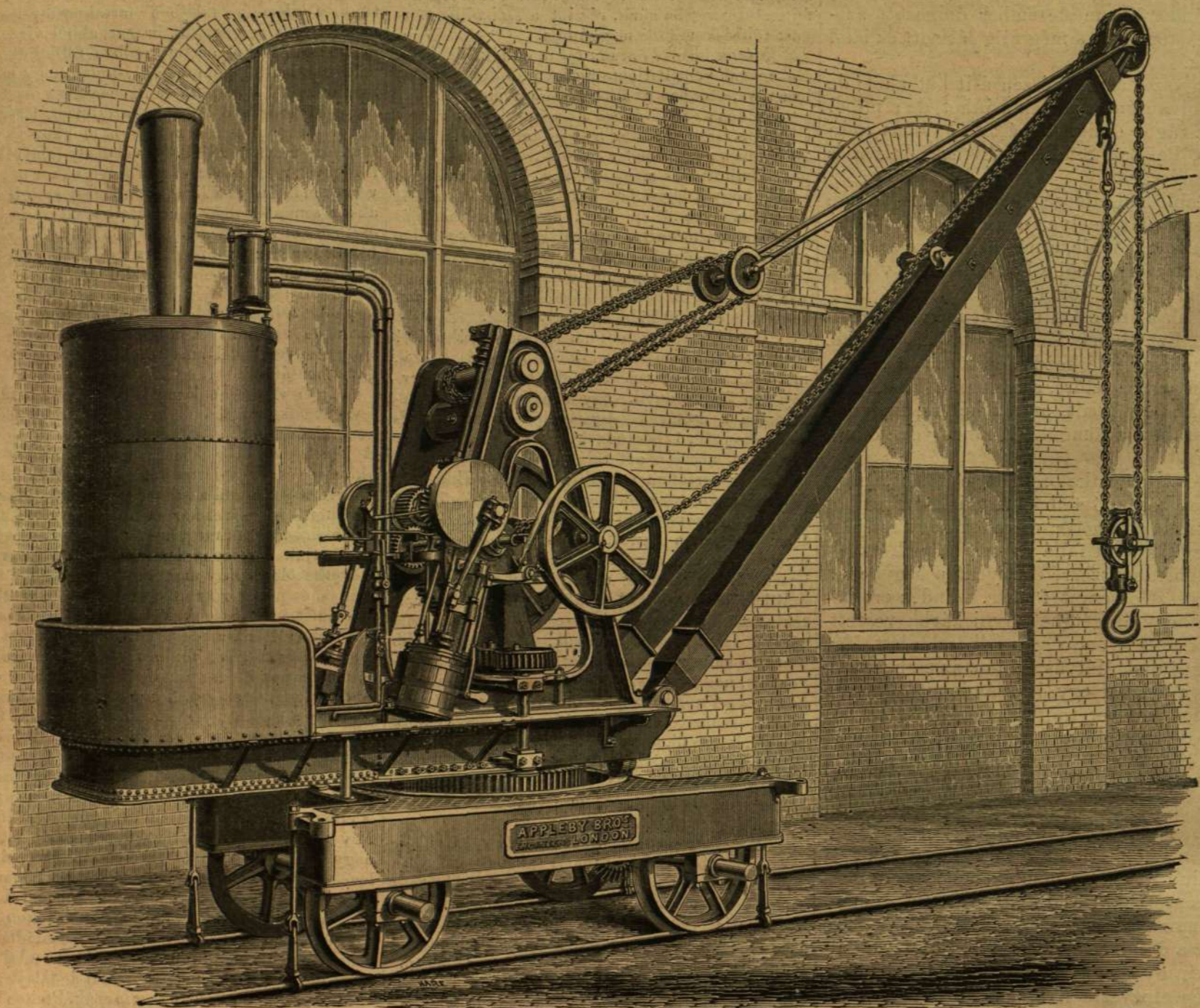
Minél előbbre halad az emberiség, annál sokoldalubbak lesznek követelése az anyagi és szellemi téren. A gőzgépek, gyárak, vasutak és gőzhajók a helyett, hogy csökkentették volna a munkás osztály foglalkozását s kivették volna az éhezkezőből az utolsó falat kenyert: tágasabb tét, kevésbé lealacsonyító foglalkozást és biztosabb kenyérkereseti forrást nyitottak. Nincs szükség többé, hogy a padjához örökösen leláncolt gálya-rabok hozzák mozgásba a hajókat; a rab-szolgák rendes foglalkozását, mely a típró malmok hajtásában állt, már csak a történelemből ismerjük. Cheops piramisán husz évig százezer ember dolgozott, s csupán az, mit a munkások retettek, vörös és fohagymára költöttek, Herodot szerint többre ragott két millió tallérnál; mainapság ily kórkaszt néhány hét alatt talán századrésznél megtakarítással föl lehetne építeni. Oly művek lé-

ember minden nagyobb megerőltetés nélkül rak a partról a hajóra vagy vízont. Őtődékben, hol a forró, izzó és folyékony vasat a mintákba kell önteni, hasonlólag nélkülözhetlen a daru.

Legfőbb vonásaiban majdnem minden darugép egyforma. Mindeniknél föltalálható a képünkön is látható előre nyuló nyak, a melynek felső végén egy csigában a kötéll vagy lánc mozog, melyre a tova szállítandó súlyt akasztják, alsó vége pedig a daru állványához van ferozhatólag megerősítve. Ugy hogy a daru nyakát majd egészen fölegyenesítheti, majd pedig egész a földig leeresztheti. Ha a daruval a hajóról valami terhet akarnak kiemelni, akkor nyakát a felső láncnál fogva egészen leeresztik, míg a káposz a tárgyhoz ér; ha a tárgyat reáillozttették, a káposzt a csiga körül a tárggyal együtt fölemelik, oly magasra, hogy semmi akadályba ne ütközzen; ezután pedig a daru nyakát egyenesítik föl mindaddig, míg a tárgy az elhelyezendő kocsira vagy hely fölé nem

tében a dugórúdjával szorosan összekötött excenter (képünkön világos korong) forgó mozgást kap. E korong tengelyéhez egy dob van erősítve, melyre a lánc föltekercsöl s ilykép a terhet föl emelkedik. A számos különféle résznek mind megvan a maga rendeltetése. Egyik a dörzsfék, melylyel a gép mozgását bármely pillanatban meg lehet szüntetni. A másik eszköz, hogy az egész daru-készüléket az alsó talp fölé, hol a kerekek vannak, körben lehet forgatni. A harmadik meg arra való, hogy ha a daruval tova akarunk menni vagy futni, kényünk-kedvünk szerint teheszük. Szóval a gőzdarunál mindaz föltalálható, mit egy jóra való géptől csak kívánhatunk: erőt, hogy több száz mázsát fölemel és tova szállít, gyorsaságot, biztosságot és végre még kényelmet is. Egy ember az egészszel a legnagyobb lelki nyugodtsággal végezhet oly munkákat, melyek minden emberi erőt túlhaladnak.

E jelen gőzdarut, mint oldalrólirata is mutatja,

Gőzdaru a bécsi kiállításon.

tesítése, melyek egykor évtizedeket vettek volna igénybe, mainapság csak hónapokba kerül. Az emelő, fűró, repesztő, szóval mindennemű gépek annyira tökéletesedtek, oly czélszerűek, annyi erőt és pénzt megtakarítanak, hogy seaki azokat saját kára nélkül nem nélkülözheti.

A közlekedő eszközök olcsósága és gyorsasága a nagyban való termelést és gyártást hozta létre, mely az utóbbi évtizedek legjellemzőbb tulajdonsága. De a nagyban való termelés és gyártás oly tömegben árasztja el a forgalmi tereket, hogy emberi kéz nem volna képes azok elrendezését, ki- és berakodását végrehajtani. Oly helyeken tehát, hol sok és nehéz teher halmozódott össze, mint a hajókon, rakpartokon és vasutakon, már régóta alkalmaznak holmi czélszerű gépeket, melyeket hosszú, a levegőbe nyúló nyakukért *daruknak* neveznek. E daruk a rakpartokon megbecsülhetetlen szolgálatokat tesznek, a legnehezebb terheket a legnagyobb könnyűséggel helyezik el a szükséges helyre, husz-harmincz mázsát két

ér. Ezenkívül a darut még forgatni is lehet egy tengely körül, úgy hogy a mit a jobboldalon vett föl, azt épen a baloldalon vagy bármely ponton lerakhatja. De ez még nem minden; újabban oly darukat is szerkesztettek, melyek nincsenek egy helyhez kötve, hanem helyükből kimozdulhatnak és ezeket *futódaruknak* nevezik. Ezekkel a tárgyat bármely tetszőleges távolsáig elvitetjük és bármely helyre letehetjük. Ily futódarut ábrázol jelen képünk is, melyhez még azon, csak néhány év óta használatba jött körülmény is járul, hogy gőzzel jár. Ily darukhoz az eszmét az angolok adták meg a londoni kiállításon, s azóta különösen a francziák e tekintetben nagyra vitték. A franczia tengerparton már majdnem mindenütt ily gőzdarukkal dolgoznak, s van a pesti rakparton is.

Képünkön a kazánt a baloldalon levő henger ábrázolja, itt válik a víz gőzzé és a csöveken a közepén látható hordó-alaku hengerbe jó, itt a gőz, mint minden gőzgépénél, a belül levő dugót fölváltva előre és hátrafelé tolja, minek követke-

z az Appleby testvérek készítették Londonban és az ideai bécsi kiállításon nemcsak szenvedő, hanem cselekvő szerepet is játszott; ugyanis ezzel helyezték el néhány nap alatt az angol osztályban a legmonstruosusabb gépeket, s miután nehéz munkáját elvégezte, a nyugati bejáratnál meredezik az ég felé, a belépők figyelmét magára vonva, és várva, mikor kerül újra reá a sor, hogy szétbontsa ép oly könnyűséggel mind azt, a mit hat hét hónap előtt fölépített. K-y.

Egy kép a természetből.

Egy új elmélet juttott érvényre a tudomány világa által az utóbbi évek alatt az emberiség eszmekörében: a *létérti harc*.

A régi philosophok szép harmoniája, mely állítólag a teremtetők keletiek a nyomor és tehetlenség képeit tárják előnkbe mindenütt.

Küzelem foly a létért mindenütt az egész föld kerekéségén; nincs a tengernek oly mély pontja, a hegyeknek oly magas csúcsa, hol legalább a sziklák ne küzdenének a környező elemekkel. A teremtetők által „megszabott nyugalmas rend“ helyett épen örökös harc létezik a legkisebb fűszál, s a leghatalmasabb emlős között is, — csakhogy a küzelem módjai nagyon különbözök, finomabbak vagy durvábbak lehetnek, — mint azt a természetből vett mai képünk is mutatja.

Az iszony és gyűlölet, melylyel sokan fogadták ez új tant, onnan származott, mert az ember a

kintete elől ragadt el, — s a küzelem e kiváló alakjai mellett sokan nem veszik észre a létérti harc azon másikat, mely a szája tátott szájú virágaiban foly, melyeknek élénk piros színe, s a virág-nyakban összegyűlt mézharmata mind csak arra való, hogy annál több rovat csábithassanak magukhoz, melyek a himport más virágokra vigyék.

A harc e két neme lényegesen különbözik egymástól: amaz a préda *közvetlen* megkapása, — ez utóbbi a kedves tulajdonok által *csábítás* vagyis

A természetből.

Hogy mennyit ér egy helyes, az igazságnak jobban megfelelő, a dolgok természetéhez közelebb álló elmélet, s megfordítva, mily kiszámíthatatlan károknak lehet forrásává egy hamis nézet: világosan láthatni ez új tan bevezetésénél is.

A népek, melyek társadalmi szerkezetüket már rég óta ez elfogulatlan józan ész által könnyen érezhető tan alapján igyekeztek berendezni, — ma a földnek uralkodó hatalmas népei, míg a régi *harmóniáról* képzelgő keletiek a nyomor és tehetlenség képeit tárják előnkbe mindenütt.

Küzelem foly a létért mindenütt az egész

maga parányi mértékével levén h jlandó mérni a nagy dolgokat, a létérti harcot csupán oly értelemben vette, mint azt képünk legkiválóbb alakja mutatja, holott a harc a környezet levelkői és finom szájai közt is ép ily erősen foly, — csakhogy finomabb, csupán a figyelmes szemlélő által észrevehető alakban.

A pók a megtört fűszálra kifeszítve hálóját, a központban várja az áldozatot, melyet balsors a finom hálók közé vezet, hogy megfojtassék, míg alól a korhadó levelen a fekete futonc szakgatja szét prédáját, melyet az irigy varangy sovár te-

a *verseny* lassu, de biztos utja. — Az emberi társadalomban mindkettő ép egy mellé létezik, mint e képen a harc kétféle jelvényei egymás körül. Amaz a hatalmasabb nyors erőszaka, mely csupán az *idegen faj* ellenében érvényes, — ez a finomabb fegyverekkel vivás, melylyel saját *fajtársaink* ellenében küzdünk saját létünkért.

A csalódás a fegyvernem választásánál könnyű és veszélyes. Hogy a kettő közül melyiket választjuk, teljesen tetszésünkre van hagyva; lehet a finom hálójá szögletében leszködő alattomos pók, vagy a vérszomjas rabló futonc vakmerő rohanását,

Buda-Pest, november 2-án 1873.

Előfizetési feltételek: A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábhott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígdtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többzori ígdtatásnál sak 7 krajczárba számítottak. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, ktfölon minden ígdtatás után 30 kr.

— oly nagy szükségünk van? Bécsben mindent elkövettek, hogy a fejedelmi vendég és bámulatos eszü tanácsadója jól találják magukat s ne kívánkozzanak másuvá s nem is mondhatja senki, hogy az „Olle Villem“ jól ne érezte volna magát. Meglátogatta a világtárlatot, megnézte a katonai parádét, mit egyenesen a tiszteletére rendeztek, s mely most, kivételesen, csak egy emberéletbe került, az operaszínházat, hol véletlenül épen Faustot adták, azt az öreg napjaira boldoggá lett embert, a kinek minden vágya teljesült, a kinek érkeztere még az idő is kiderült, annyira kegyeltje a sorsnak, s a ki végre mégis elkárhozik. — Hivatalos uton minden megtörtént, hogy a porosz vendégek ott tartózkodását minél kellemesebbé tegyék. De bizony maga a nép önszántából semmi egyebet nem tön e czélből, minthogy tömegesen összegyűlt a helyeken, a hol a magas vendégek megjelenése volt s hűségesen ott állott öt-hat óra hosszat, hogy kíváncsiságát kielégíthesse. Bizony nem is valami nagy ragaszkodásból a sadovai győző iránt, a ki diadalát a világtörténet lapjaira az ő vérükkel írta föl. — Ha a nép, a lakosság által, hivatalos befolyás nélkül rendezett szívelyes fogadtatásban akartak részesülni, ide kellett volna jönni Buda-pestre a német császárnak és kíséretének, majd meglátták volna, mi a magyar vendégzeretet, mely lefegyverző tud lenni az ellenség iránt is, annál szívesebb lehet tehát az iránt, ki alkotmányos élete visszanyerésében oly nagy tényező volt, ki iránt tehát némi hála kötelezi.

** (Az udvar) a jövő hó elején Budapestre költözik, s körülbelül három hóig idö itt, ugy hogy az egész diplomatiái teendök itt végzik, s gr. Andrássy Gyula azalatt szintén a magyar fővárosból intézi a külügyek vezetését.

** (Deák Ferenc) e héten a legjobb egészségben visszaérkezett Vasme gyéből, a fővárosba.

** (Ki less Budapest főpolgármestere?) Ez ugyan nem valami tág keretű kérdés, mert a belügyminiszter pecsételt levelében csak három jelölt neve rejtözik, s ismeretes mind a három; de annál határozottabban két irányba szóló kérdés, mert kategorice így szól: Ráth vagy Házman? A harmadik jelölt (Havas Sándor) csak a hagyományos hármás szám kiegészítésül marad, csöndben és érintetlen tiszteletben. Mind Ráth Károlynak, mind Budaváros legutolsó polgármesterének, Házman Ferencnek tekintélyes pártja van a városi képviselö tagjai közt, melyek az utöbbi napokban minden este gyűléseztek, s jelöltjük mellett tömör állást foglaltak el, ugy hogy a diadalt a győztes fél aligha valami nagy szötöbbség mellett fogja kivívni okt. 25-én a szavazó urnánál. A jövő hét a tisztviselök megválasztásának ideje lesz.

** (Vasutak megnyitása.) A legény-mihálykassai vonalrész okt. 22-én adatott át a forgalomnak; a károlyvárosi-fümei vasút pedig okt. 23-án minden feltűnőbb ünneppélyességek nélkül.

** (Házasság.) Xantus János ismert tudósunk pár nap előtt tartá menyegzőjét Miskolczon Doleschall Gabriella kisasszonnyal.

** (Enüst kosoru.) A „Családi kör“-nél 500 frt gyűlt össze a Tóth Kálmánnak adandó ezüst babékoszoru részére. A koszort Laky ékszerész készíti. A hölgyek egy banketten fogják a koszort Tóth Kálmánnak átadni.

** (Baker Sámuel és neje,) kik nem régen tértek vissza Európába közép-afrikai vizontagságteljes expediciójokból, a jövő nyáron Uj-Yorkba utaznak az ottani földrajzi társulat meghívása következtében.

** (Géressy Kálmán,) fiatal tehetséges történetbuvárunk, mult pénteken Oroszországba utazott, hogy ott az orosz nyelv tökéletes elsajátítása végett, melyben már sok előkészületei vannak, hosszabb időt töltöns. Egyleőre Sz.-Pétervárra ment, azután Moszkvában szünetkészik tanulmányait folytatni, s az orosz és lengyel nyelvű historiai kutfölknek történetírásnak érdekében való

kiaknázása az, a mi legkiválóbb czélját képezi a mily ritka, ép oly dicséretes vállalkozásának. ** (A kínai vámbeszélés tanulmányozására) magyar részről Faragó Ödönt küldte el a miniszterium, ki még szeptemberben el is indult Triesztből Sanghaiba. ** (A Kárpátok leírása egy angol lapban.) A „Times“ egyik újabb számában egy magyar levelező hosszú levelet közöl, mely alapos és lelkes leírásban ismerteti a Kárpátokat és melynek czélnya nyilván az, hogy azon angol utazókat, kik oly nagy számban látogatják meg évenként Svájcot, hazánk e gyönyörű tájaira figyelmeztesse. A leírás külön a magyar olvasóra nézve nem sok újat nyújt, de a czikke tendenciája bizonyára elismerést érdemel. A közlemény Rózsahegyéről van keltezve.

** (Lég, mint a gőz helyettesítője.) A lapokból olvassuk, hogy a légmozdonyt, vagyis a gőz feszítő erejének a levegő által való helyettesítését, melyen oly régen törik fejüket a gépészek, föltalálta egy egyszerű magyar ember, ki a süritett levegőt alkalmazza. A feltaláló neve Mester Károly, s találmányára, mely mint mozgógép nemcsak helyben, hanem járműveknél is, péld. közuti és vasuti wagonoknál alkalmazható, már kikapta a szabadalmat Magyarországra és Ausztriára. Csak a pénz hiányzik, hogy létesíthesse találmányát. E találmányt azonban más valaki, Riglberger Nándor, magának tulajdonítja, s kijelenti, hogy arra még mult év okt. 24-én kapott a miniszteriumtól engedélyt.

** (Betűszedő gép.) Nálunk mindig vannak találmányi hírek. Egyszer kormányozható légghajtót, mások szörnyen gyilkoló hatású löfögyvert találnak föl, de a gyakorlat eredményeit nem érik meg. Most betűszedő gépről olvasunk, melyet Beregszászon Budaházy Tamás gymnasiumi tanár talált föl, s mely gyorsan kiszedi a szavakat, szétosztja a betűket, söt gőzerő alkalmazása mellett a nyomást is elvégzi. Kívánatos, hogy csakugyan így legyen, s ne osztózkék sok más találmány meddő végzetében. E hó 7-én ki volt állítva a gép Beregszászon, s noha kicsiny, továbbá fából készült, a kísérlet sikerült. Innen Bécsbe, a kiállításra vitte a föltaláló, hogy ott is bemutassa. A gép részleteit titokban tartja Budaházy ur.

** (Quistorp berlini bankár) megbukott s tönkretjütésével nem kis zavart idézett elő. Quistorp a királyi ház több tagja által is nevezetes összeggel segélyeztetett. Ez összegek részint bizalmasan nagyon alacsony kamatért bocsáttattak a bankár rendelkezésére, részint nyereszkedési czélből engedtettek át neki. Az előbb említett összeg mitegy 700,000 tallerra rug, mely az özvegy királyné nézve nagyrészt elveszetnek tekinthető, a második fajtájú összeg még nagyobb számot tesz, s ezt a királyi háznak egy másik tagja vesztette el. Hogy ily körülmények közt a királyi főbank érintetlenül maradjon, nem bízható, s valószínű, hogy Quistorp bukását megérzi a királyi ház is.

** (Öngyilkosság.) Deutsch Jakab nagybecsereki fakereskedő Titelnél a Tiszába ölte magát.

** (Egy száz éves ember halála.) A fővárosnak valószínűleg legkorosabb lakosa: Rác Mihály, meghalt. Születésének 100-ik évfordulóját ez év ápril havában ünnepelte, mikor a közönségtől gyámlító adományokban részesült öreg napjaira. Az aggyastán még jól érezte magát, s egy délután elment a nyár-utcazi vasfördőbe, s ott a kádban — melyből a vizet egészen kibocsátá — halva találták.

† (Halálhíradások) Dr. Kove József, a földhitelezést tisztviselője, a lovaregylet titkára, s a „Vadász és Versenylapok“ szerkesztője, meghalt Pesten e hó 18-án, 42 éves korában. A társas életben és a sport-ügyek körül becsült férfi volt. — Ary Ödön kereskedelmi miniszteriumi helyettes államtitkár sulyos csapás érte; édes atya: Ary György, ökl. gyógyszerész, a közoktatásügyi miniszterium számvevőszéki levéltárnoka, elhunyt 68 éves korában. — Szerdahelyi Antal, a győri székesegyház nagyprépostja, e hó 15-én 77 éves korában

jobb létre szenderült. — Verböcsei Vilmos, a nemzeti színház operájának szép tenorhangú segéd énekese, 21 éves korában elhalt.

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 17. „A fűszény.“ Vigjáték 5 felv. Molière után ford. Kazinczy Gábor. Szombat, okt. 18. „Mignon.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzette Thomas A. — (Hauok k. a. föllépte). Vasárnap, okt. 19. „Liliumfi“ Vigjáték 3 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, okt. 20. „Sakk a királynak.“ Vigjáték 4 felv. Irta Schaufert Hypp.; ford. Dóci L. Kedd, okt. 21. „Hunyady László.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Erkel F. — (Hauok k. a. föllépte). Szerda, okt. 22. „Az ördög naplója.“ Vigjáték 3 felv. Irta Arago és Vermoun; ford. Egressi B. Csütörtök, okt. 23. „A boldog hollandi.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzette Wagner Richard.

Szerkesztői mondanivaló.

— „Ne bántatok“ Leginkább a költői nyelv hiányában szenved. A régi phraizos kifejezések betakarják a netán igaz érzelmeket is. — „Nefeletts“ sat. Próza, rimekbe szedve, és pedig roz rimekbe. A fordítás is gyöngé példány, milyeneket a női albumokba szoktak írni a vers-műkedvelő barátok és szerelmek. — Semmi jelét nem látjuk a költői alkotó érzéknek.

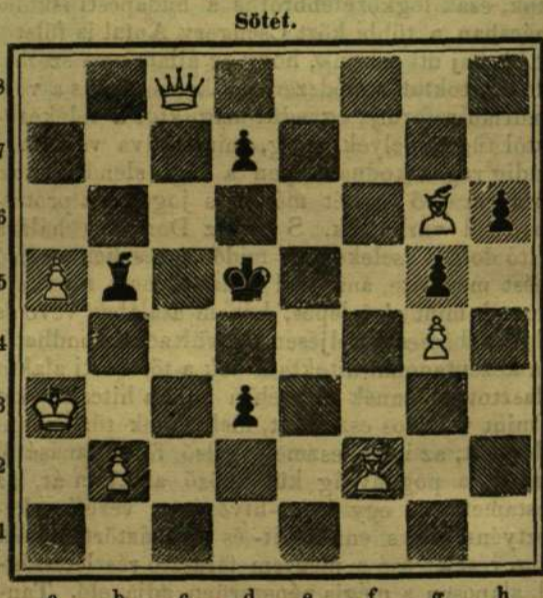
— Fanesova. A körlevélre tett megjegyzések olyan természetiek, hogy inkább iskolai és egyházi, mint politikai lapba valók. Ily specialis felekezeti ügybe bajos volna avatkozni.

— K-vár. Sz. J. A mult századbeli költemény nem igen mutat a mult századra. Ha régi könyvbe van is írva, valami olyan utánzója írhatta a rimhajhász Kovács Józsefnek, mint az volt, a ki így zengett kedvesének:

Emlékszel-e ki ment el Az első regimenttel. Ha van abban a gyűjteményben valami értékes, szivesen közöljük. Budapest, I. D. R. Az ajánlatra csak személyes találkozásnál szóval adhatunk választ.

SAKKJÁTÉK.

725-ik sz. f. Willmers Rudolftól (Bécsben.)

Vilgös indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 720-ik számú feladvány megfejtése. (Neill B. M.-tól Philadelphisban.)

- VII. Söt. 1. Va8-g2... Ke5-f6(a) 2. Vg2-b1... tetsz. szer. 3. He3-g4 vagy Vh1-a1-h8-c6 mat. a) 1. Ke5-d4 2. He8-g4... tetsz. szer. 3. Vg2-e4-f2-d5 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zaigmond. — Sárospatakon: Gércs Károly. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sziget-Csepent: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Vilmos német császár (arczkép). — Ösi gondolat. — A hét akol (vége). — A levegő viszonya a ruházathoz és a talajhoz (vége). — A gözdaru (képpel). — Egy kép a természetből (képpel). — Kazinczy Ferenc fogsági naplója (folyt.). — Rectus utazása Erdélyben. — Trianon (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintészetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (I. magyar-utca 21. sz.)

HETI NAPTÁR.

Table with columns for 'Hónapi-és Hetinap', 'Katholikus és protestáns naptár', 'Görög-orosz naptár', 'Izraeliták naptára', 'N a p' (with sub-columns for 'hossza', 'kél', 'nyug.'), and 'Hold' (with sub-columns for 'hossza', 'kél', 'nyug.'). Rows list dates from Oct 26 to Nov 1, including events like '26 Vasár', '27 Hétfő', etc.

RÁTH KÁROLY.

Budapest, az ország egyesült fővárosa, a hozzácsatolt Ó-Budával együtt, új életnek indul elébe. A régi mondás, az ország szívéből, valószínűleg nem indult, s hazánk fővárosa az uton van, hogy világvárosi jelentőségre emelkedjék. Az ország szivesen áldoz, hogy fővárosa e magas czélt elérhesse, s nincs hazafi, ki saját vidéke érdekei örömmel ne tenné félre Budapest érdekeiért, melyek az egész ország és nemzet érdekei.

A főváros új szervezkedése megkezdődött. A Duna jobb és balpartján elterülő Budapest tényleg egyesült már, közösen megalakított képviselő-testületében, s a főpolgármesteri ép oly fontos, mint diszes állás, a királyi hármás kijelölés alapján, a képviselö szavazat többségével, betöltetett. A szavazat mérlege egy perczig ingani látszott Házman és Ráth közt. A választás, valljuk meg, nehéz volt. De a többség döntött s a főváros főpolgármesteri székében a férfiú ül, a kinek arczképét s a közpályán töltött élete föbb vonásait sietünk bemutatni olvasóinknak.

Ráth Károly 1821. február 20-án született, Budán, polgári családból. Korunk demokracziájának vívmánya, hogy a főváros polgársága, főpolgármesterét, bár saját szülőiteiből, de az ország legmagasb birói polczai egyikéről vehette: a budavárosi polgári, megválasztatását közvetlenül megelőzőleg a királyi itélőtábla alelnöke levén.

Alsóbb iskoláit Ráth Károly Székes-Fehérvárott, a bölcsészeti s jogi tanfolyamot a pesti egyetemen végezte. Mint joggyakornok ismét Sz.-Fehérvárott töltött egy évet, egy ottani jeles ügyvéd oldala mellett; de már 1841-ben (husz éves korában) királyi táblai jegyzőnek esküdván föl, egy évig a királyi ügyek igazgatója mellett működött, — nem is álmodva még akkor, hogy egy századnegyed mulva maga is hasonló minőségben

fog szerepelni, a magyar felelős kormány alatt. Majd az akkoriban legjelesb pesti ügyvédek egyikénél, Schillernél dolgozott s készült ügyvédi vizgáira, melyeket, s jelen a közügyvédt 1842-ben, a váltóit 1843-ban kitűnő sikerrel tevéen, azonnal, mint önálló ügyvéd kezdte meg működését. E pálya, s az ezen kivivott elismerés lön kétségtelenül emelkedésének alapja. Alapos készült-sége, fáradhatlan szorgalma, gyakorlati ügyessége s lelkiismeretes pontossága — becsületes tisztakezűségét nem is említve —

1848-ban a váltóföltörvényszék által nyilvános váltó-jegyzővé neveztetett ki. Polgártársai részéről is ismételt jeleit nyerte a bizalomnak. Először pestvárosi főkapitányságra jelöltetett ki, de a köztisztviselöben álló Láng Ignác elől szerényen visszalepett; majd városi tanácsnokságra, de azt nem fogadta el. A városnál egyszerű képviselői minőségben is talált tért s alkalmat a hazafias tevékenységre. Mint alapos jogtudós s mint jeles szónok, a közügyelösekben bátor férfias fellépésével nem egy-szer szerepelt jelentékenyen s a mellett tettleg és tevékenyen. Többi közt a pesti huszár-örsereg szervezésében, mint segédtestvezető nagy részt vett, s a pestvárosi unjonozási és felszerelési bizottság egyik elnöke volt.

A szabadságharc elvihar-zása után, a hazafias és politikai tevékenység elől minden ut elzárulván, Ráth Károly is visszalepett a nyilvánosság teréről s kizárólag ügyvédséggel foglalkozott. Most is az előbbi bizalommal találkozott, söt az még folyvást nevedőben volt iránta. S mihelyt 1860-ban a közélet sorompói ismét megnyiták, ismét ott találjuk őt, polgártársai bizalmától környezve. Az azon évben egybehívott ügynevezett „országbirói értekezlet“-be, az ország első rangú jogtudósai közt ő is meghivatott s különösen a váltó-, csöd- és kereskedelmi törvények tárgyában működő alosztályban nemcsak tevékeny részt vett mint tag, hanem mint annak jegyzője is, az e szakmába vágó ideiglenes törvénykezési szabályok szerkesztésével ö bizatott meg. Majd pest-városi képviselőnek megválasztatván, az 1861-ik év elején mint a városi tisztújítás és kö-

vetválasztások vezetésével megbízott központi választmány egyik tagja és jegyzője oly elismerést vívott ki, hogy a lipótvárosi választók egy része őt képviselőjelöltül állította föl. De másrésztől Szalay László je-